

ŠTÚDIE

PETER MARIOT

OBJEKTY INDIVIDUÁLNEJ REKREÁCIE NA SLOVENSKU

Peter Mariot: Objects of the Individual Recreation in Slovakia. Geogr. Čas., 28, 1976, 1; 5 figures, 2 tables, 9 references.

The author submits, the first time in the Czechoslovak literature, a picture of the distribution of individual recreation objects in Slovakia (Fig. 1 and 2) as well as their spatial relations to major towns in Slovakia, namely to January 1st, 1973 (Fig. 3). On the basis of analyses of these relations as well as of analyses of the character, age and partly also of the use of individual recreation objects, he makes a comment on the situation concerning the hinterlands of Slovak towns and on the prospects of their development.

1. ÚVOD

Široký rozvoj urbanizácie, charakteristický pre súčasnú etapu vývoja spoločnosti, prináša so sebou niektoré dôsledky, ktoré sa konkrétne prejavujú aj v krajine mimo výrazne urbanizovaných oblastí. Jedným z takýchto dôsledkov je vzrast počtu stavieb, ktoré slúžia individuálnej rekreácii zväčša obyvateľov mestských sídel. O ich rozšírení v celosvetovom rozsahu nie sú k dispozícii úhrnné a detailné údaje. Odhaduje sa však, že napr. v USA vzrástol v rokoch 1950—1970 počet objektov s takouto funkciou z 1 mil. na 3 mil., vo Veľkej Británii pribúda ročne asi 300—500 tis. podobných stavieb, pričom sa odhaduje, že v Holandsku ich počet vzrastie zo 150 tis. r. 1969 na 1,2 mil. r. 2000. Podobný trend prudkého vzrastu počtu stavieb, ktoré slúžia individuálnej rekreácii, možno zaznamenať aj v socialistických štátoch. Napríklad v rokoch 1967—1972 vzrástol ich počet v ČSSR zo 100 tis. na viac ako 160 tis. a ďalej rastie.

Jestvujú dva základné spôsoby, ktorými mestské obyvateľstvo získava do používania stavby na uspokojovanie svojich rekreačných potrieb. Rozšírenejšia je výstavba nových stavieb, projektovaných výlučne na plnenie tejto funkcie. Menej zastúpený, ale najmä v horských oblastiach čoraz vyhľadávanejší spôsob je odkúpenie alebo prenajatie skôr postavených stavby a jej úprava na potreby rekreácie. Výstavba nových objektov má výhodu slobodnejšej voľby miesta na jeho lokalizáciu. Súčasne však prispieva k utváraniu osobitných sí-

delných útvarov, ktoré v niektorých oblastiach vystupujú ako nový, výrazný prvok vo fyziognómii i štruktúre krajiny.

Paleta vzhľadu, rozmerov a spôsobu využívania stavieb, ktoré slúžia potrebám individuálnej rekreácie, je natoľko pestrá, že je ťažké presne, jednoznačne a výstižne takéto objekty definovať; preto je ich označovanie v odbornej literatúre nejednotné. Novšie sa v českom a slovenskom názvosloví miesto označenia „chaty“ ako najvýstižnejší udomácnil výraz „objekt individuálnej rekreácie“. Takéto pomenovanie pre stavby, ktoré slúžia účelom súkromnej rekreácie, používa aj štatistická služba, urbanistická literatúra a ujalo sa aj v terminológii plánovacích inštitúcií. Možno ho preto postaviť na úroveň ruskému termínu „dači“, anglickému označeniu „second homes“ a nemeckému výrazu „Freizeitwohnsitze“. Vystihuje sa tak stavebná rozmanitosť objektov, ktoré slúžia súkromnej rekreácii, kým ako chaty sa označuje jeden z typov objektov individuálnej rekreácie.

O jednoznačnom a vyčerpávajúcom obsahu tohto pojmu sa ustavične diskutuje, najmä vzhľadom na regionálne osobitosti objektov individuálnej rekreácie. Uprostred radu funkčne a fyziognomicky zoradených stavieb, ktoré sa k nim zahŕňajú, sa mienky autorov stotožňujú. Smerom k jednému okraju tohto radu, určovanému využívaním stavieb, i k druhému jeho okraju, ktorý určuje ich vzhľad, sa mienky autorov čoraz viac rozchádzajú, a tým pribúdajú podnety na polemiku.

Ak by táto situácia mala ohlas iba vo sfére diskusií na vedeckej úrovni, bolo by možné tento nedostatok tolerovať podstatne trpezlivejšie. V skutočnosti sa však nejednotnosť vo výklade pojmu „objekt individuálnej rekreácie“ odráža aj v praktickom živote. Je jedným z najvýznamnejších dôvodov nepresnosti a slabých možností porovnávať oficiálne údaje o počte a rozšírení objektov individuálnej rekreácie. Svojou podstatou teda nepriaznivo ovplyvňuje možnosti vytvoriť priestorový obraz rozšírenia objektov individuálnej rekreácie, teda ich dôsledné inventarizovanie.

Túto chybu zdedili aj oficiálne výskumy a pokusy predstaviť priestorový priemet krátkodobej rekreácie obyvateľstva do roviny rozšírenia objektov individuálnej rekreácie v krajine. Výstižne o tom informuje príspevok K. Ruppera [6], v ktorom autor podáva zatiaľ najkompletnejší rozbor geografickej literatúry, venovanej problémom objektov individuálnej rekreácie, tiež s pohľadom na konkrétnu situáciu v rozličných štátoch.

Potvrďuje, že týmto problémom venujú geografi vo svete čoraz viac pozornosti. Vedú ich k tomu najmä čoraz výraznejšie prejavy prítomnosti podobných objektov v krajine. Tým a svojimi väzbami na geografické komponenty krajiny sa objekty individuálnej rekreácie najhlbšie dostávajú do zorného uhla pohľadov geografov.

V Československu patria k zatiaľ iba úvodným prácam orientovaným na túto problematiku štúdie V. Gardavského [1, 2], čiastočne aj S. Muránskeho [5], S. Šprincovej [7], P. Mariota [3] a práca kolektívu autorov z VÚVA v Bratislave [9]. V nich sú uvedené základné numerické údaje o objektoch individuálnej rekreácie v ČSSR alebo v jej oblastiach, metodika ich hodnotenia i prvé výsledky týchto hodnotení.

Nemôžno pochybovať o tom, že tomuto problému treba venovať trvalú, systematickú pozornosť, keďže výstavba objektov individuálnej rekreácie prináša so sebou často rozsiahle zásahy do krajiny. Ich živelný rozvoj môže spôsobiť

veľké hospodárske škody i znehodnotenie prírody, ktoré možno ťažko vyjadriť v ekonomických ukazovateľoch.

Preto je vhodné využiť príležitostí, ktorú poskytujú údaje získané v rámci pasportizácie objektov individuálnej rekreácie v ČSSR. Mali za úlohu zachytiť všetky objekty individuálnej rekreácie na území ČSSR k 1. januáru 1973. Treba konštatovať, že sa nepodarilo tento cieľ v celom rozsahu splniť. Príčiny treba hľadať v tom, že pre jednoznačnú definíciu objektov individuálnej rekreácie neboli zachytené všetky stavby, ktoré slúžia na účely krátkodobej rekreácie občanov ČSSR, a čiastočne aj v tom, že v istých prípadoch sa tento nedostatok vedome využil na zatajenie niektorých objektov. Pritom chyby vyvoláva aj to, že nie všetky vybudované objekty boli vystavané na základe oficiálneho stavebného povolenia, a preto nie sú nikde zaevidované. V rámci pasportizácie sa za objekt individuálnej rekreácie pokladal objekt určený na rekreáciu jednotlivca (rodiny), ktorý je vlastníctvom občana, alebo ktorý má občan k dispozícii na trvalé používanie [8].

Napriek istým nedostatkom sa tieto údaje ponúkajú ako vhodné východisko na zachytenie, možno ešte stále povedať, úvodnej etapy rozvoja výstavby objektov individuálnej rekreácie na území SSR. Nemožno pochybovať o tom, že prudký rozvoj životnej úrovne obyvateľstva Slovenska a silnejúci proces jeho urbanizácie prispievajú k veľkému rozšíreniu výstavby objektov individuálnej rekreácie, takže opísanie začiatočného štádia má svoj osobitný význam.

Úlohou tohto príspevku je poukázať na hlavné predpoklady vzrastu výstavby objektov individuálnej rekreácie, ukázať základný obraz ich rozšírenia na Slovensku k 1. januáru 1973 a konkretizovať ich hlavné priestorové väzby s mestami SSR, ktoré majú viac ako 10 tis. obyvateľov, resp. s inými významnými mestami SSR.

2. PREDPOKLADY VZRASTU POČTU OBJEKTOV INDIVIDUÁLNEJ REKREÁCIE

Účasť na krátkodobej rekreácii v objektoch slúžiacich jednotlivcom alebo rodinám je súčasťou cestovného ruchu. Preto aj predpoklady rozšírenia počtu objektov individuálnej rekreácie úzko korešpondujú s predpokladmi zvýšenia účasti obyvateľstva na cestovnom ruchu. Výraznejšie vynikajú iba niektoré prvky súboru podmienok rozvoja cestovného ruchu. Sú to tie, ktoré majú väčší význam pri rozvoji krátkodobých foriem cestovného ruchu. Patria k nim predovšetkým:

- A — vzrastajúci podiel mestského obyvateľstva,
- B — vzrastajúci fond voľného času,
- C — vzrastajúci fond financií využiteľných v rámci výdajov na cestovný ruch,
- D — zlepšovanie komunikačnej dostupnosti území,
- E — vzrast počtu majiteľov motorových vozidiel,
- F — psychické podnety a motívy účasti na krátkodobom cestovnom ruchu,
- G — atraktivnosť okolia miest.

Tieto podnety pôsobia komplexne, vo vzájomnej nadväznosti. Preto prakticky nie je možné určiť ich podiel na rozvoji výstavby objektov individuálnej rekre-

ácie. Dá sa však konštatovať, že v čase i priestore sa participácia týchto podnetov mení.

Vzrastajúci podiel mestského obyvateľstva na území SSR prispieva predovšetkým k zvyšovaniu počtu tých osôb, ktoré možno zaradiť medzi potenciálnych záujemcov o vlastníctvo objektu individuálnej rekreácie. Iba v rokoch 1961—1970 vzrástol na Slovensku počet obyvateľov obcí s viac ako 10 tis. obyvateľmi z 858 tis. na 1300 tis., teda takmer na 30 % všetkých obyvateľov SSR. Zvyšovanie koncentrácie obyvateľstva do miest ďalej pokračuje, takže počet potenciálnych záujemcov o vlastníctvo objektu individuálnej rekreácie bude naďalej vzrastať.

Z fondu voľného času — rozloženého na voľný čas v pracovných dňoch, voľný čas v dňoch pracovného pokoja a na voľný čas poskytovaný dovolenkou určenou zákonom — ovplyvňuje rozširovanie počtu objektov individuálnej rekreácie najmä voľný čas v pracovných dňoch a v dňoch pracovného pokoja. V úzkej nadväznosti na priestorové aspekty (atraktívne okolie) a komunikačné aspekty (čas dostupnosti) určuje dĺžka voľného času — závislá aj od charakteru zamestnania obyvateľstva — intenzitu záujmu o jeho využitie v objekte individuálnej rekreácie, a tým prispieva k rozšíreniu ich počtu.

Dôležitým predpokladom na realizovanie úmyslu obyvateľov miest s dostajúcim fondom voľného času budovať objekty individuálnej rekreácie je finančné zabezpečenie tejto stavby z peňažných rezerv, ktoré zostanú po krytí všetkých základných životných potrieb. Preto neprestajné zvyšovanie životnej úrovne obyvateľstva i jeho príjmov, charakteristické pre súčasný stupeň rozvoja Slovenska, pôsobí tiež ako dôležitý činiteľ rozširovania siete objektov individuálnej rekreácie na území SSR. Ako ukazujú premeny vidieka i miest Slovenska, veľká časť jestvujúcich finančných rezerv obyvateľstva sa uplatňuje v individuálnej bytovej výstavbe. Vzhľadom na dlhodobé používanie týchto stavieb sa však dá predpokladať, že po uspokojení záujmu orientovaného týmto smerom môžu sa v mnohých prípadoch voľné finančné prostriedky rodín využívať práve na stavbu objektov individuálnej rekreácie.

Pozitívne zmeny priaznivé na rozšírenie výstavby objektov individuálnej rekreácie sa v povojnovom období prejavili aj v úprave komunikačnej siete Slovenska. Zníženie podielu prašných ciest a sprístupnenie trvalo neobývaných podhorských oblastí alebo masívov pohorí umožnilo využiť na lokalizáciu objektov individuálnej rekreácie nové územia s priaznivými predpokladmi na krátkodobú rekreáciu, resp. lepšie sprístupnilo odľahlejšie obce, v ktorých sa nachádza fond budov vhodných na premenu na objekty individuálnej rekreácie.

Keďže hlavným prostriedkom používaným na dopravu k objektom individuálnej rekreácie je osobné auto, vzrast počtu majiteľov osobných vozidiel tiež významne prispieva k rozšíreniu záujmu o výstavbu objektov individuálnej rekreácie. Trend zvyšovania počtu majiteľov osobných áut je na Slovensku veľmi výrazný (v rokoch 1955—1972 priemerne takmer o 20 % za rok), takže aj tento prvok súboru podmienok rozvoja krátkodobých foriem cestovného ruchu dovoľuje predpokladať ďalšie zvýšenie záujmu o výstavbu objektov individuálnej rekreácie.

K psychickým podnetom a motívom, ktoré ovplyvňujú rozvoj výstavby objektov individuálnej rekreácie, patria mnohé momenty od potreby odpočinku v inom prostredí, aké poskytuje miesto trvalého bydliska, až po otázky spoločenskej prestíže. Z týchto činiteľov bude v perspektíve patriť k rozhodujúcim

podnetom na výstavbu objektov individuálnej rekreácie najmä zvyšovanie podielu duševne pracujúcich osôb. Títo pracovníci potrebujú relaxáciu v prostredí, ktoré v optimálnej podobe ponúkajú vhodne umiestnené objekty individuálnej rekreácie.

Pri hodnotení ďalšieho trendu výstavby objektov individuálnej rekreácie na Slovensku hrajú pozitívnu úlohu aj atraktívne lokalizačné predpoklady cestovného ruchu v relatívne blízkom okolí väčších miest. Okrem miest v nížinnej časti južného Slovenska majú všetky väčšie mestá SSR v tesnej blízkosti územia, ktoré ponúkajú priaznivé možnosti na výstavbu objektov individuálnej rekreácie. Aj to je veľmi dôležité pre ďalší vzrast počtu objektov individuálnej rekreácie na Slovensku.

Stručné hodnotenie prvkov súboru podmienok rozvoja cestovného ruchu, ktoré majú väčší význam pri rozširovaní siete objektov individuálnej rekreácie na Slovensku, ukazuje, že na území SSR možno v blízkej budúcnosti očakávať nielen veľké zvýšenie záujmu o objekty individuálnej rekreácie, ale že sa tento záujem konkrétne prejaví v podstatnom rozšírení počtu objektov individuálnej rekreácie.

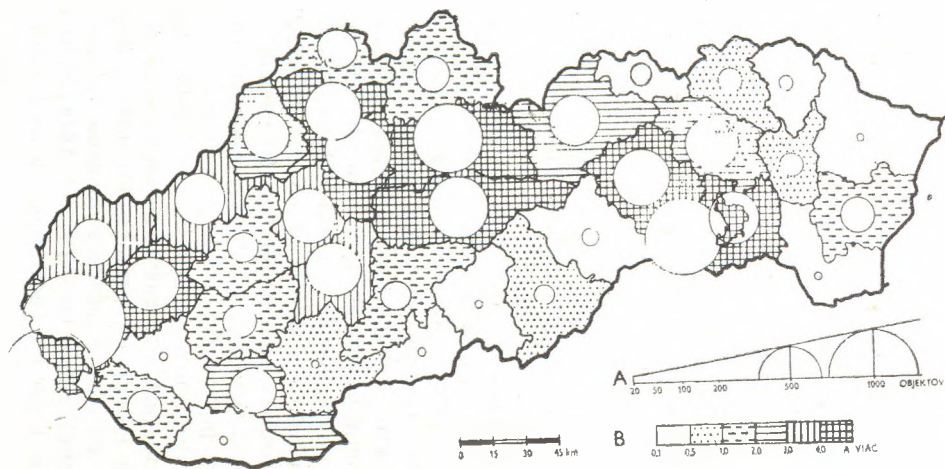
Aj preto je zaujímavé všimnúť si stav siete objektov individuálnej rekreácie, aký zaznamenala pasportizácia Slovenského štatistického úradu k 1. januára 1973, a z toho rezultujúce priestorové vzťahy.

3. ZÁKLADNÉ ČRTY PRIESTOROVÝCH VZŤAHOV OBJEKTŮV INDIVIDUÁLNEJ REKREÁCIE A VÄČŠÍCH MIEST

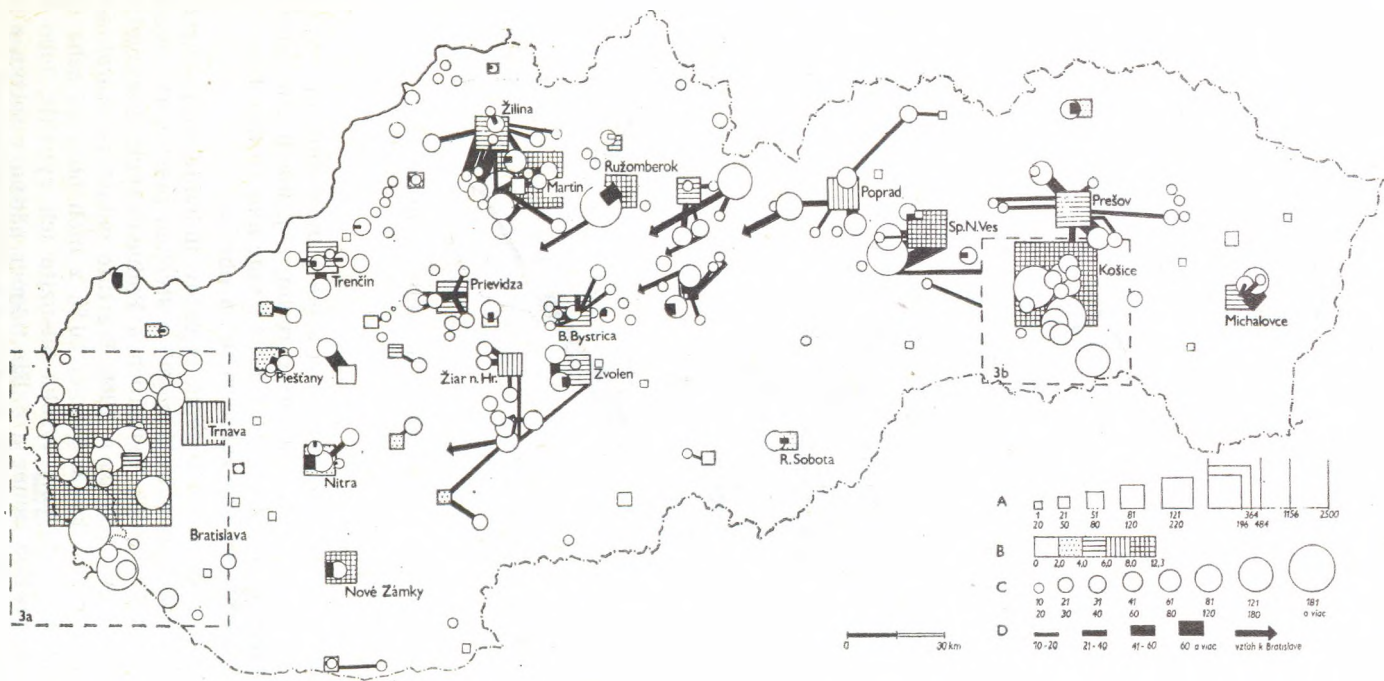
Funkcia objektov individuálnej rekreácie sa odráža aj v priestorovom obraze ich rozšírenia. Keďže slúžia prevažne obyvateľom väčších sídel, ich najväčšia koncentrácia je práve v okolí najväčších miest Slovenska. Pritom možno konštatovať priamu, hoci nie lineárnu úmernosť medzi počtom obyvateľov mesta a počtom majiteľov objektov individuálnej rekreácie z radov jeho obyvateľov. V rámci okolia miest určujú výskyt objektov individuálnej rekreácie predovšetkým priaznivé lokalizačné predpoklady cestovného ruchu. Z ich súboru hrajú rozhodujúcu úlohu najmä reliéf, vodstvo a lesy. Preto sú ako stanoviská objektov individuálnej rekreácie najčastejšie zastúpené doliny a stráne pohorí na okraji lesov, brehy vodných tokov alebo častejšie vodných nádrží.

Súbor týchto činiteľov podmieňuje, že sa na území SSR vyskytuje najviac objektov individuálnej rekreácie v okolí Bratislavy (Malé Karpaty, Senec, tok Dunaja), Košíc (východné časti Slovenského rudohoria, Čaňa), Žiliny a Martiny (Lúčanská časť Malej Fatry), Liptovského Mikuláša a Ružomberka (severné doliny Nízkych Tatier), Banskej Bystrice a Zvolena (Nízke Tatry, Kremnické vrchy). Preto sa v ich okolí nachádzalo (k 1. 1. 1973) 6131 objektov individuálnej rekreácie, teda dve tretiny z 9844 objektov zaregistrovaných na Slovensku (obr. 1).

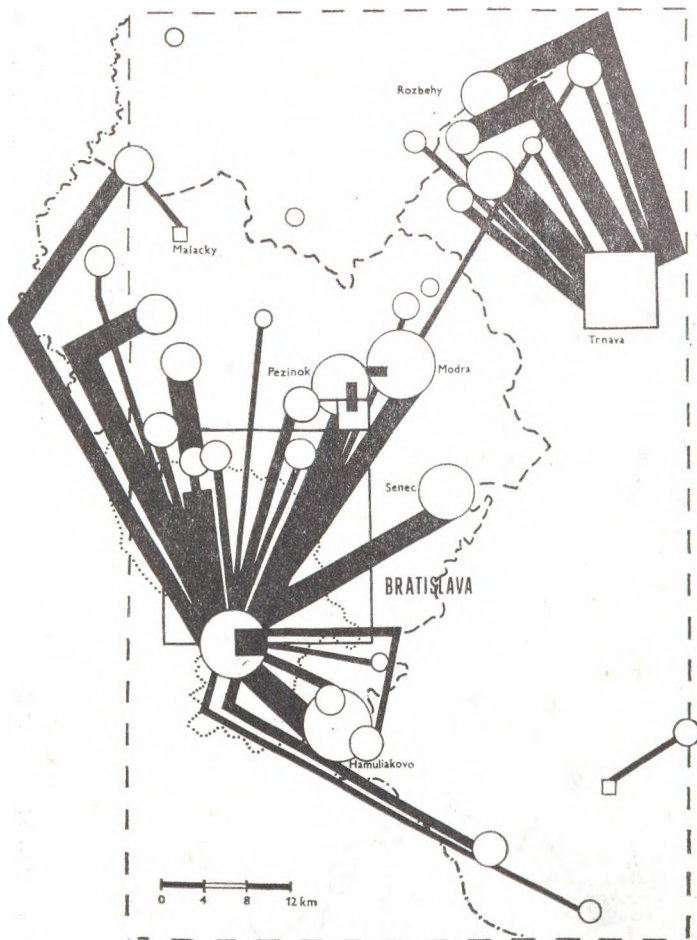
Údaje predložené ako výsledok pasportizácie objektov individuálnej rekreácie [8] umožňujú teda uskutočniť s väčšou alebo menšou presnosťou ich inventarizáciu a vyjadriť ju v územnom priemete (obr. 2). Takýto výsledok je však pohľadom iba na jednu stránku, a neumožňuje sledovať štruktúru i intenzitu priestorových väzieb, ktoré tento stav podmienili. Vrátili sme sa preto ešte raz do pramenného materiálu tohto zisťovania, aby sme mohli uviesť je-

Obr. 1. Rozšírenie objektov individuálnej rekreácie podľa okresov (k 1. januáru 1973):
 A — počet objektov, B — podiel okresu na celkovom počte objektov SSR (v %).

Obr. 3. Intenzita vzťahov medzi obcou trvalého bydliska majiteľov objektov individuálnej rekreácie a obcou ich lokalizácie (k 1. januáru 1973): *A* — počet majiteľov objektov individuálnej rekreácie, *B* — počet majiteľov objektov individuálnej rekreácie na 10 000 obyvateľov obce, *C* — počet objektov individuálnej rekreácie, *D* — počet vlastníkov objektov individuálnej rekreácie.

Obr. 3a. Detailnejší pohľad na okolie Bratislavy.

den zo základných momentov, ktoré stavajú objekty individuálnej rekreácie do zorného uhla pohľadu geografie cestovného ruchu, t. j. ich hlavné priestorové väzby s najvýznamnejšími mestami SSR (mestá s viac ako 10 tis. obyv.). V zjednodušenej podobe sú tieto vzťahy znázornené na obr. 3.

Výrazne na ňom vystupuje sústredenie objektov individuálnej rekreácie na území Bratislavy, kde sa koncentrujú najmä v štvrtom mestskom obvode [Záhorská Bystrica, Devín], v Rači, Vajnorochoch a Podunajských Biskupiciach. Až 63 % z nich bolo vybudovaných po r. 1966. Pre túto oblasť je charakteristická maximálna hustota objektov, keďže takmer 60 % z nich bolo od seba vzdialených menej ako 20 m, a súčasne vysoká intenzita ich využitia, lebo takmer polovica objektov sa využíva denne a ďalšia takmer pätina v sobotu a nedeľu. Využitie vhodných plôch miestami už presahuje hranicu únosnosti.

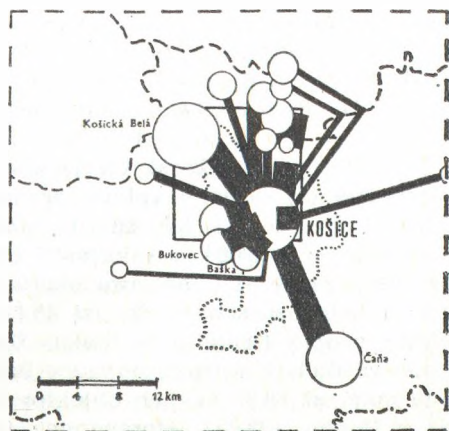
Rovnako ako tieto objekty aj objekty individuálnej rekreácie na území okresu Bratislava-vidiek slúžia prevažne (74 %) Bratislavčanom. Najviac sa ich vyskytuje v dolinách Malých Karpát na katastrálnom území Modry, Pezinka, Plaveckého Štvrtka a Lozorna. Zastúpené sú však vo všetkých obciach, ktorých kataster zasahuje do Malých Karpát. Takmer výlučne sú to chatové stavby postavené po roku 1966, iba v katastri Modry s tradičnou oblasťou Harmónie je asi 12 % chát postavených pred rokom 1966. Na území Modry je pre dlhú tradíciu tiež najpestrejšie zastúpenie trvalého bydliska majiteľov (z 19 obcí), Bratislavčanom však patrí 80 % jestvujúcich objektov.

Kým vo väčších obciach Malých Karpát (Pezinok, Modra) sú vlastnými objektmi zastúpení (15—30 %) aj ich obyvatelia, pre ktorých je kataster ich obce hlavným záujmovým územím, podiel vlastníkov chát v Senci a obciach pri Dunaji (Hamuliakovo) je menší ako 10 %. Tieto zariadenie sú využívané takmer výlučne iba od apríla do konca októbra. Viac ako 85 % z nich patrí obyvateľom Bratislavy, ktorí vhodné územia v katastri Hamuliakova i ďalších obcí pri Dunaji a Morave začali na podobné účely využívať iba po roku 1966. Naproti tomu v Plaveckom Štvrtku a v Senci bola väčšina (53 %, resp. 58 %) chát vybudovaná v rokoch 1956—1965. Pozdĺž Dunaja siaha rekreačné zázemie Bratislavy cez Šamorín, Vojku nad Dunajom, Horný Bar až po Baku.

Okres Bratislava-vidiek so štrkoviskami na Záhorí, lesmi Malých Karpát, Sencom a tokom Dunaja i Malého Dunaja ostáva aj v budúcnosti ťažiskovým územím koncentrácie záujmu Bratislavčanov o výstavbu objektov individuálnej rekreácie.

Na Záhorí sa rozvíja zatiaľ ešte slabé, ale už zreteľné zázemie Malaciek, orientované na Malé Leváre a Lakšársku Novú Ves, resp. zázemie Senice zamerané na Kunov. Do katastra Skalice významnejšie zasahuje sféra Hodonína (15 % chát).

Na sever od Častej sa v masíve Malých Karpát stretávajú záujmy Bratislavčanov so záujmami obyvateľov Trnavy. Hlavný nápor sa zatiaľ sústredil do katastra Smoleníc, Dobrej Vody, Bukovej a Lošonca. Okrem Smoleníc a Lošonca, kde sú v prevahe objekty postavené v rokoch 1956—1965, bolo v ďalších ob-

Obr. 3b. Detailnejší pohľad na okolie Košíc.

ciach viac ako 80 % rekreačných objektov vybudovaných po roku 1966. Okrem Trnavčanov, ktorí výrazne dominujú [80 %] medzi majiteľmi objektov, sú v týchto obciach zastúpení aj Bratislavčania [7—15 %].

Záujmy Bratislavy a Trnavy sa síce zatiaľ málo výrazne, ale predsa stretávajú aj v oblasti Považského Inovca na území obcí Banka, Moravany, Hubina. Z týchto chat, postavených zväčša po roku 1966, vlastní zatiaľ 50 až 80 % obyvatelia Piešťan, ale zrejme sa tu bude podiel Trnavčanov a Bratislavčanov zvyšovať, najmä po zastavení priaznivých polôch v bližších Malých Karpatoch.

Kým v Považskom Inovci sa stretávajú záujmy Piešťan, Trnavy a Bratislavy s perspektívou využitia aj pre Galantu, Sereď a Šaľu, ktoré sú slabo zastúpené, zostáva južná časť Trábeča výhradne doménovým územím výstavby chat pre obyvateľov Nitry. Stráne masívu Zobora poskytujú miesto najviac objektom umiestneným v katastri Nitry. K ďalším obciam s väčším výskytom chat, ktoré patria výlučne Nitranom, patria Drážovce, Nitrianske Hrnčiarovce a Jelenec, ktorý sa rozvíja ako stredisko krátkodobej rekreácie. Má dosiaľ málo výrazné, ale predsa širšie zázemie. Zlaté Moravce orientujú svoje zázemie najmä do katastra obce Obyce, kde je tretina objektov vystavaných v rokoch 1956—1965.

Väčšie mestá, ktoré ležia v centrálnej a južnej časti Podunajskej nížiny a sú preto vzdialené od pohorí, ktoré ju lemujú, rozvíjajú svoje rekreačné zázemie takmer výlučne v nadväznosti na vodné plochy v najbližšom okolí. Nové Zámky veľmi intenzívne vo vlastnom katastri (9,3 obj./1000 obyv.), Komárno tiež vo svojom katastri a v Radvani nad Dunajom, Dunajská Streda v Jahodnej. Kolárovo vzhľadom na svoj vidiecky charakter zatiaľ nemá zastúpenie v radoch majiteľov objektov individuálnej rekreácie, Štúrovo inklinuje do pohoria Burda. Levice orientujú svoj záujem na Kalinčiakovo a na dve blízke rozvíjajúce sa centrá krátkodobej rekreácie so širším a pestrejším zázemím. Sú to Santovka, v ktorej Levičania tvoria až 62 % majiteľov, a Počúvadlo, kde sa stýkajú ich záujmy so zhruba rovnako zastúpenými záujmami obyvateľov Žiaru nad Hronom, Bratislavy, Zvolena a Banskej Štiavnice.

Mestá Dolnonitrianskej kotliny rozdeľujú svoj záujem do okolitých pohorí. Topoľčany viažu najintenzívnejšie vzťahy s obcou Prašice s katastrom v Považskom Inovci, kde vzniklo po r. 1966 100 chat, z ktorých 67 patrí obyvateľom Topoľčan. Jednou až piatimi chatami sú však v Prašiciach zastúpení ešte majitelia z ďalších 20 obcí. Bánovce nad Bebravou orientujú záujem o uspokojenie potrieb výstavby súkromných rekreačných objektov na južnú časť Strážovských vrchov do obcí Uhrovec a Vysočany, kde všetky chaty tiež vznikli až po r. 1966. Partizánske má záujmové územie rozptýlené na Strážovské vrchy (Vysočany) a severnú časť Trábeča (Horná Ves 47 % objektov, Brodzany).

Západná časť Strážovských vrchov patrí k rekreačnému zázemiu Trenčína. Najvýraznejšie sa jeho vplyvy prejavujú v katastri Mníchovej Lehoty (33 % objektov Trenčanov), kde sú tiež staršie objekty (iba 45 % z nich bolo vybudovaných po r. 1966), a v katastri Opatovej a Omšenia, ktoré má širšie a pestrejšie zázemie ako iné obce okolia. Priaznivejšie podmienky priamo v katastri Trenčína spôsobujú, že asi 15 % jeho obyvateľov si chaty vybuďovalo v mieste svojho trvalého bydliska. Dlhšiu tradíciu má prítomnosť Trenčanov v masíve Bielych Karpát, najmä v Drietome. Obyvatelia Nového Mesta nad Váhom majú až 68 % svojich objektov v blízkej Kálnici. Obyvatelia Piešťan najmä v Hubine (33 %), Moravanoch (21 %) a Modrovej (12 %). V katastroch

obcí zasahujúcich do Považského Inovca majú roztrúsené svoje rekreačné zariadenia aj obyvatelia Hlohovca.

Aj Považská Bystrica má pomerne rozptýlené svoje rekreačné zázemie s centrom najmä v Javorníkoch (Papradno). Z obcí zasahujúcich do slovenskej časti tohto pohoria majú najviac objektov individuálnej rekreácie Lazy pod Makytou, kde je pre dobré spojenie s Moravou umiestnených až 78 % chát obyvateľov Moravy, najmä Gottwaldova. Dubnica nad Váhom má 50 % svojich chát lokalizovaných v katastri Ilavy.

Po obyvateľoch Bratislavy, Košíc, Martina a Trnavy majú najviac objektov individuálnej rekreácie obyvatelia Žiliny, ktorí postavili svoje rekreačné zariadenia v katastri 52 obcí. Z nich 25 patrí do okresu Žilina. Najviac chát majú Žilinčania v Malej Fatre (Stránske, Varín, Belá) a v Rajeckých Tepliciach, menej v dedinkách Javorníkov. Väčšina (viac ako 75 %) objektov bola vybudovaná po r. 1966.

V okrese Čadca je najviac objektov individuálnej rekreácie v Radole, Makove a Korní. Čadčania budujú svoje chaty zatiaľ iba na území svojho mesta. Zato však prenikajú na území okresu záujmy z blízkych moravských miest, najmä Ostravy (20 % objektov), Karvinej (8 %), Havířova (6 %). Aj títo záujemci podmienili, že v Korní, Klokočove, Makove, Rakovej a iných obciach sa začali kupovať pôvodné vidiecke domy a prestavovať alebo upravovať ako rekreačné objekty. Preto je v tejto časti Slovenska najväčší podiel objektov individuálnej rekreácie postavených do r. 1945. Vzhľadom na vzrastajúci záujem o vidiecke domy možno predpokladať, že trend transformácie ich funkcie bude v týchto kopaničiarskych oblastiach pokračovať. Radola sa vyvíja ako nová rekreačná oblasť súkromných chát s významom najmä pre obyvateľov Kusycského Nového Mesta.

V relácii počet objektov individuálnej rekreácie na 1000 obyvateľov slovenských miest dosahuje druhú najpriaznivejšie hodnoty Martin (10,6 objektov na 1000 obyvateľov). Podmieňuje to nielen jeho okolie s mimoriadne priaznivými lokalizačnými predpokladmi pre cestovný ruch, ale aj tradícia chatovej výstavby Martinčanov (asi 45 % chát postavených pred r. 1966). Najviac objektov majú v katastri vlastného mesta (takmer 60 %), na holiach a v podhorí Veľkej Lúky (Podstráne, Dolinky, Piatrová, Hôrka), ktorému je blízka tiež krajina v katastri obcí Bystrička (Lázky, Dolina) a Valča, kde sa sústreďuje ďalších 20 % chát Martinčanov. Vo Veľkej Fatre je centrom ich chatovej výstavby dolina na území obce Horné Jaseno. V tejto časti Slovenska majú chaty aj obyvatelia menších obcí, ktorí sú zväčša zamestnaní v priemysle. Patria k nim napr. Krpeľany, Lipovec, Sučany, Turany. Ich chaty však ležia len v katastri vlastnej obce.

Napriek priaznivým lokalizačným podmienkam neprenikli snahy vytvárať hustejšiu sieť objektov individuálnej rekreácie na Oravu. Príčiny možno vidieť v tom, že v okrese Dolný Kubín nie je nijaké väčšie mesto a väčšie mestá z okolia majú svoje blízke zázemie také atraktívne, že sa zatiaľ neukázala potreba hľadať uspokojenie záujmu vo vzdialenejších územiach. A tak viac ako 10 chát je iba v katastri Dolného Kubína, kde slúžia na 90 % domácim obyvateľom, Vitanovej, Párnice a Ústia nad Priehradou. Široké zázemie týchto troch obcí, v ktorých si už postavili chaty aj Bratislavčania, Trnavčania, Košičania, Nitrania, ukazuje, že potenciálna hodnota týchto území sa v krátkom čase začne intenzívnejšie využívať, aj keď využívanie objektov obyvateľmi týchto vzdia-

lených miest nebude také pravidelné ako využívanie chát v tesnej blízkosti miest.

Ružomberok má podobne ako Martin vo vlastnom katastri dostatočne atraktívne plochy, ktoré možno využiť na lokalizovanie objektov individuálnej rekreácie, i pomerne dlhú tradíciu výstavby chát. Preto sa zo 196 objektov Ružomberčanov 84 % nachádza v administratívnych hraniciach tohto mesta. Aj tu však v rokoch 1966—1972 vznikli viac ako dve tretiny objektov a Ružomberok sa intenzitou počtu objektov individuálnej rekreácie na 1000 obyv. zaradil na 3. miesto medzi mestami SSR (9,3 obj./1000 obyv.). Druhým záujmovým územím Ružomberka je podtatranská krajina Pribiliny, ktorá sa v posledných rokoch stala miestom výstavby chát obyvateľov 28 obcí Slovenska. Aj Bratislava tu má 24 chatami pomerne hojné zastúpenie. Pochopiteľne, že najväčší nápor na Pribylinu je z blízkeho Liptovského Hrádku (26 chát) a Liptovského Mikuláša (15 chát). Centrum Liptovskej kotliny má však v blízkej Demänovskej doline a Liptovskom Jáne ďalšie obce s intenzívnejším výskytom súkromných rekreačných objektov svojich obyvateľov. Najmä Liptovský Ján sa rozvíja tiež na rekreačné územie so širším zázemím.

Hrázda Nízkych Tatier podmieňuje, že sa záujmy miest obyvateľov z Pohronia takmer nedostávajú do Liptova. Preto hlavným územím, na ktoré sa sústreďuje záujem obyvateľov Banskej Bystrice, sú obce na východných svahoch Kremnických vrchov (Tajov, Riečka, Králiky) s takmer tretinou rekreačných objektov obyvateľov mesta, oblasť Donovaly, Moštenica (16 %) a v menšom meradle ďalšie obce zasahujúce do masívu Nízkych Tatier. V tejto časti Slovenska sa začala výstavba chát už v päťdesiatych rokoch, takže v rokoch 1956—1965 bolo dobudovaných viac ako 26 % chát v okrese. Ďalších 12 % objektov, ktorých výstavba sa dokončila do r. 1955, tvoria zväčša vidiecke domy upravené na rekreačné účely. Po kysuckej oblasti a nízkotatranských obciach z liptovskej strany majú práve nízkotatranské obce Horehronia a obec Hronec najviac objektov vykazovaných ako vidiecke domy alebo iný typ rekreačného objektu (nie chata). Aj v tejto oblasti sa však z nových zariadení vytvárajú chatové osady (Čierny Balog, Dolná Lehota, Jarabá, Mýto pod Ďumbierom, Hronec), v ktorých je vzdialenosť medzi väčšinou chát menšia ako 20 m.

Vzhľadom na malú vzdialenosť od miesta trvalého bydliska majiteľov a dobré komunikačné spojenie sa väčšina (52,8 %) objektov v okrese Banská Bystrica využíva v sobotu a v nedeľu, ďalších 10,1 % aj v priebehu týždňa. Mýto pod Ďumbierom má široké zázemie (majitelia zo 16 obcí), ale viac ako 52 % objektov patrí obyvateľom blízkeho Brezna, ktorí dominujú aj v Čiernom Balogu a Jarabej. V katastri Hronca a Slovenskej Lupče je pomerne vysoký (60—80 %) podiel chát, ktoré vlastní obyvatelia týchto malých obcí, zrejme zamestnaní v priemysle, podobne ako obyvatelia Valaskej, z ktorých asi 13 postavilo chaty tiež v Hronci.

Mimoriadne atraktívne prostredie okolia Banskej Bystrice, dlhšia tradícia výstavby chát v oblasti Tajova, Donovalov i Mýta pod Ďumbierom a väčšia odľahlosť prispeli k tomu, že veľmi zaujímavé a hodnotné územie horného Pohronia na východ od Brezna bolo začiatkom r. 1973 takmer bez objektov individuálnej rekreácie. Dá sa však očakávať, že obce Polomka, Závadka nad Hronom, Heľpa, Pohorelá, Šumiaca, Švermovo zažijú v najbližších rokoch začiatky náporu záujmov o objekty individuálnej rekreácie, keďže blízke okolie väčších miest bude už preplnené.

Dá sa predpokladať, že popri obyvateľoch z miest východného Slovenska a Banskej Bystrice môžu k nim patriť aj obyvatelia Zvolena, ktorí majú svoje rekreačné objekty rozmiestnené v 20 obciach blízkeho okolia. Najviac ich je však sústredených v samom katastri mesta (43 % všetkých objektov Zvolenčanov) a v blízkej Kováčovej (30 %), ktorá sa začala rozvíjať ako centrum výstavby chát až po r. 1966.

Väčší záujem pri hľadaní miesta na výstavbu chát majú Zvolenčania aj o Počúvadlo, kde — ako sme už spomínali — patria k majiteľom z piatich najviac zastúpených miest.

Jedným z týchto piatich miest je Žiar nad Hronom s vysokým zastúpením vlastníkov objektov individuálnej rekreácie medzi jeho obyvateľmi (7,9 obj./1000 obyv.). Nepochybne na túto skutočnosť vplýva aj veľké znečistenie ovzdušia v meste, ktoré prispieva k zintenzívneniu úsilia vlastníť súkromný rekreačný objekt v zdravšom prostredí. Zatiaľ sa záujem obyvateľov tohto mesta s dôležitým hlinikárskym kombinátom sústreďuje pod stráne Vtáčnika do obcí Lovčica, Trubín (25 % chát obyvateľov) a Jánova Lehota (22 %), ďalej do Sklepných Teplíc (11 %) a už spomínaného Počúvadla (10 %), kde prvé chaty stáli už začiatkom päťdesiatych rokov. Podobne ako Počúvadlo majú rozmanité zázemia (majitelia chát zo 16 obcí) aj Štiavnické Bane a Banský Studenec, ktoré však slúžia predovšetkým obyvateľom Banskej Štiavnice so záujmom zameraným aj do katastra Počúvadla.

Západné stráne Vtáčnika doznievajú do Hornonitrianskej kotliny (Veľká Lehôtka, Prievidza) a juhovýchodné výbežky Strážovských vrchov (Bojnice, Kostolná Ves, Nitrianske Rudno, Nitrianske Pravno) ponúkajú vhodné možnosti na výstavbu chát obyvateľom Prievidze. Na ich účasť v tomto procese vplýva jej výrobná funkcia s veľkým podielom obyvateľov s nadpriemernými príjmami i väčšou dĺžkou voľného času. Vo viacerých obciach Hornonitrianskej kotliny boli prvé chaty vybudované preto až v rokoch 1956—1965 (26 % všetkých chát). Platí to najmä o Nitrianskom Rudne (až 65 % chát), ktoré má široké zázemie (21 obcí), a Ráztočne (28 %), orientovanom najmä na uspokojovanie záujmu obyvateľov Handlovej a vlastnej obce.

Rozvoj výstavby objektov individuálnej rekreácie zatiaľ slabo zasiahol južnú časť stredného Slovenska, kde je riedka sieť väčších sídel a prevažuje poľnohospodárska aktivita. Preto sa iba v posledných rokoch v náznakoch formujú tieto druhy vzťahov Lučenca (Tomášovce, Kokava nad Rimavicou), Rimavskej Soboty (na území mesta) a Veľkého Kríša. Naproti tomu v Detve, ktorá sa vďaka industrializácii tiež rozrástla na obec s väčším počtom obyvateľov, je charakter krajiny okolia dostatočne atraktívny, takže zatiaľ nepodnecuje jej obyvateľov na väčšiu účasť pri výstavbe objektov individuálnej rekreácie.

Na území Východoslovenského kraja je hustota objektov individuálnej rekreácie nižšia ako na strednom a západnom Slovensku. Súvisí to jednak s redšou hustotou siete väčších sídel, jednak s pomerne malou tradíciou výstavby súkromných rekreačných zariadení v najvýchodnejších okresoch SSR. Rozvoj hospodárskej základne miest, ich urbanizácia a vytváranie nových celoslovensky významných oblastí cestovného ruchu však prispeli po r. 1966 tiež k širšiemu rozvoju rekreácie realizovanej v súkromných rekreačných zariadeniach. Tam, kde pôsobenie prieniku týchto vplyvov bolo najvyššie, pozoruhodne vzrástla účasť obyvateľstva na výstavbe vlastných rekreačných zariadení. K mestám s podobným vzrastom záujmu obyvateľov patria najmä Košice, Prešov, Poprad,

Spišská Nová Ves, Bardejov a Michalovce. V ostatných východoslovenských mestách bol záujem o získanie súkromného rekreačného objektu nižší.

Najväčšia koncentrácia majiteľov objektov individuálnej rekreácie na východnom Slovensku je v jeho metropole, hospodárskom, kultúrnom a administratívnom centre — Košiciach. Najmä ich industrializácia prispela k zvýšeniu podielu záujemcov o súkromné rekreačné objekty približne až na úroveň hlavného mesta SSR (Košice 8,0 obj./1000 obyv., Bratislava 8,2 obj./1000 obyv.). Vďaka atraktivnosti prostredia blízkeho okolia Košíc je väčšina rekreačných objektov ich obyvateľov sústredená v najbližšom okolí mesta.

Z 1145 rekreačných objektov Košičanov sa 24 % nachádza v katastri Košíc, nepochybne tiež vďaka nejednotnému chápaniu obsahu tohto pojmu, ktoré umožnilo zahrnúť medzi vykazované objekty aj stavby na záhradkárskych parcelách. Hlavným územím, do ktorého smeruje záujem ich obyvateľov, sú však východné výbežky Slovenského rudohoria a Čiernej hory, kde najmä v katastri obcí Nižný Klátov, Trebejov, Košická Belá, Baška, Bukovec vznikli už v rokoch 1956—1965 prvé chaty a po r. 1966 chatové osady s niekoľkými desiatkami chat. Podiel majiteľov z Košíc sa v týchto obciach pohybuje nad 95 %. Predovšetkým tieto chaty sú využívané vo viac ako 60—65 % prípadoch po celý rok, z toho 25—40 % aj počas týždňa. Naproti tomu z chat v Čani, z ktorých 90 % bolo vybudovaných po r. 1966, využíva sa až 40 % iba v letnom období. Táto lokalita s možnosťou kúpania slúži zatiaľ výlučne Košičanom. Preplnenie priestorov v komunikačne najpriaznivejších oblastiach pri Košiciach podmieňuje vytváranie nových jadier lokalizácie súkromných rekreačných objektov, najmä na styku juhovýchodnej časti Košickej kotliny so Slovenským rudohorím (Medzev, Rudník a i.) a na západných stráňach Slánskych vrchov (Vyšná Kamenica). Ich význam a utuženie vzťahov ich okolia s Košicami v budúcnosti zrejme výrazne vzrastie.

Na území juhovýchodnej časti Čiernej hory sa stýka záujmová sféra Košíc so záujmovou sférou Prešova, ktorá siaha po Ličartovce (15 % objektov Prešovčanov). V okolí Prešova sa však záujem jeho obyvateľov rozptyľuje ešte do oblasti Lipoviec s Lačnovom a Šindliarom (72 %), Drienice (18 %), Zlatej Bane (8 %) a Kokošoviec — obce, kde od r. 1966 vzniklo najviac chat Prešovčanov (25 %). Pre Prešov však ostáva k dispozícii ako rezerva takmer celá západná časť Nízkyh Beskýd a Čerchov.

Košičania a Prešovčania vlastnia asi 70 % všetkých objektov individuálnej rekreácie, ktoré sú majetkom občanov s trvalým bydliskom na území Východoslovenského kraja. Ďalších 7 % pripadá oa obyvateľov Popradu, ktorí rozdelili svoj záujem na severné stránne východných výbežkov Nízkyh Tatier (Gánovce 37 % všetkých objektov Popradčanov, Vikartovce 8 %), tatranské osady s povolenou výstavbou chat (Štrba 20 %, Stará Lesná 10 %) a kúpeľné prostredie Vyšných Ružbách (8 %). Najmä na Štrbe, v Gánovciach a kde vybuodovali svoje chaty obyvatelia viac obcí, sú niektoré objekty aj z rokov 1956—1965, aj tu však prevažujú chaty vybudované po r. 1966. Stará Lesná a Štrba majú mimoriadne široké zázemie (18, resp. 29 obcí), ktoré dokazuje, že tatranská krajina je aj pre tento druh rekreačnej činnosti mimoriadne atraktívna. Zaujímavé je, že v týchto obciach majú svoje rekreačné zariadenia aj stáli obyvatelia tatranských kúpeľných osád Starého Smokovca a Tatranskej Lomnice.

Spišská Nová Ves rozvíja svoje rekreačné zázemie na okraji Slovenského raja v katastri obcí Smižany, Spišské Tomášovce a Letanovce. V nich sa sústre-

Tabuľka 1

Počet objektov individuálnej rekreácie na Slovensku

Okres	Počet objektov k	
	1. 1. 1971	1. 1. 1973
1	2	3
Bratislava	1 290	1 005
Bratislava-vidiek	1 154	1 292
Dunajská Streda	102	139
Galanta	3	24
Komárno	24	30
Levice	56	48
Nitra	121	167
Nové Zámky	273	225
Senica	248	366
Topoľčany	109	147
Trenčín	289	305
Trnava	378	399
Banská Bystrica	520	422
Čadca	87	172
Dolný Kubín	168	120
Liptovský Mikuláš	523	526
Lučenec	15	30
Martin	456	558
Považská Bystrica	155	230
Prievidza	312	308
Rimavská Sobota	88	59
Veľký Krtíš	15	21
Zvolen	104	131
Žiar nad Hronom	370	350
Žilina	287	391
Bardejov	—	62
Humenné	15	15
Košice-mesto	1 423	285
Košice-vidiek	750	771
Michalovce	248	143
Poprad	296	274
Prešov	295	282
Rožňava	3	35
Spišská Nová Ves	168	401
Stará Lubovňa	43	44
Svidník	2	10
Trebišov	—	4
Vranov n/Topľou	115	53
SSR	10 257	9 844

duje viac ako 90 % rekreačných objektov obyvateľov tohto mesta. Z nich sú v Smižanoch, ktoré majú chaty vybudované už v medzivojnovom období, takmer tri štvrtiny. Aj vďaka tejto tradícii sa Spišská Nová Ves zaraďuje na čelo slovenských miest v prepočte vlastníkov individuálnej rekreácie na 1000 obyvateľov [12,3]. Po obmedzení výstavby súkromných chát v oblasti Slovenského raja si obyvatelia tohto mesta budú musieť orientovať záujem na iné prostredie. V ich okolí si Levoča a Spišské Vlachy uspokojujú podstatnú časť záujmu o stavbu rekreačných objektov na vlastnom území obce.

Tabuľka 2

Zoznam obcí s 30 a viac objektami individuálnej rekreácie na Slovensku (k 1. 1. 1973)

Obec 1	Počet objektov 2	Typ rekreačného objektu 3			Ukončenie stavby 4		
		chata	vidiecky dom	iný	do r. 1955	1956 —1966	po r. 1966
		3a	3b	3c	4a	4b	4c
Bratislava	1005	814	34	157	186	199	620
Hamuliakovo	201	201	—	—	—	—	201
Jakubov	35	35	—	—	—	—	35
Jur pri Bratislave	33	33	—	—	7	7	19
Kalinkovo	37	37	—	—	—	—	37
Limbach	41	41	—	—	—	—	41
Lozorno	64	64	—	—	—	10	54
Marianka	31	25	6	—	5	3	23
Modra	323	323	—	—	20	23	280
Pezinok	136	136	—	—	—	3	133
Plav. Štvrtok	77	77	—	—	—	40	37
Senec	145	145	—	—	—	81	64
Stupava	48	48	—	—	—	—	48
Horný Bar	44	—	—	—	—	2	42
Šamorín	51	—	—	—	—	—	51
Santovka	39	39	—	—	—	37	2
Nitra	65	57	—	8	3	13	49
Jelenec	34	34	—	—	—	—	34
Obyce	31	31	—	—	—	21	10
Nové Zámky	201	138	10	53	5	2	194
Malé Leváre	64	64	—	—	—	—	64
Plavecký Peter	27	27	—	—	—	—	27
Rozbehy	96	96	—	—	30	29	37
Skalica	104	104	—	—	—	24	80
Prašice	100	100	—	—	—	—	100
Trenčín	24	24	—	—	—	3	21
Mn. Lehota	58	58	—	—	12	20	26
Omšenie	33	33	—	—	—	5	28
Buková	54	54	—	—	2	10	42
Dobrá Voda	56	56	—	—	—	1	55
Lošonec	32	32	—	—	5	22	5
Smolenice	103	103	—	—	1	58	44
Hubina	38	36	—	2	—	8	30
Mýto p. Ďumb.	78	78	—	—	8	15	55
Hronec	50	25	2	23	22	8	20
Radola	30	30	—	—	—	3	27
Dem. Dolina	43	40	3	—	15	6	22
Lipt. Ján	39	37	2	—	3	5	31
Pribylina	116	116	—	—	4	47	65
Ružomberok	203	198	5	—	33	36	134
Martin	284	284	—	—	—	128	156
Bystrička	89	89	—	—	9	62	18
Ilava	36	36	—	—	1	6	29
Lazy	48	46	2	—	—	—	48
Nitr. Rudno	63	63	—	—	—	40	23
Ráztočno	45	36	—	9	9	12	24
Rím. Sobota	48	48	—	—	—	1	47
Zvolen-Môl.	59	59	—	—	2	18	39

Kováčová	53	53	—	—	—	—	53
Banský Studenec	57	57	—	—	1	25	31
Počúvadlo	73	72	—	1	10	25	38
Štiav. Bane	56	56	—	—	—	25	31
Bytča	37	34	—	3	—	12	25
Rajec. Teplice	54	54	—	—	—	11	43
Stránske	54	53	—	1	—	11	43
Varín	77	77	—	—	23	36	18
Bardejov	50	50	—	—	—	—	50
Baška	66	61	1	4	3	24	39
Bukovec	67	67	—	—	—	6	61
Čaňa	139	138	1	—	—	15	124
Koš. Belá	94	94	—	—	—	3	91
Kysak	50	50	—	—	—	5	45
Niž. Klátov	87	86	—	1	6	11	70
Trebejov	73	69	—	4	—	43	30
Veľ. Lodina	38	37	—	1	4	10	24
Košice	286	250	—	36	3	31	252
Kaluža	89	88	—	1	—	—	89
Vinné	35	16	1	18	—	1	34
Gánovce	65	63	1	1	—	20	45
Stará Lesná	52	52	—	—	—	3	49
Štrba	111	108	1	2	4	13	94
Drienica	62	61	1	—	—	—	62
Kokošovce	69	69	—	—	—	—	69
Ličartovce	53	53	—	—	—	26	27
Smižany	204	204	—	—	36	18	150
Sp. Tomášovce	84	84	—	—	—	84	—
Levoča	34	34	—	—	—	—	34
Sp. Vluchy	36	36	—	—	3	6	27
Vyš. Ružbachy	37	37	—	—	1	16	20

Kúpeľný areál v katastri Bardejova prispel k zvýšeniu záujmu jeho obyvateľov o chatovú výstavbu. Po r. 1966 vzniklo v jeho katastri 50 chat vybudovaných Bardejovčanmi. Inak sú v hraniciach tohto okresu chaty lokalizované iba ojedinele. Rovnako veľmi zriedkavé sú v okresoch Svidník, Humenné, Trebišov a Rožňava, kde ani okresné mestá nemajú pozoruhodnejšie rozvinuté kontakty s miestami väčšej výstavby objektov individuálnej rekreácie. V okolí Starej Ľubovne patria k podobným miestam iba kúpele Vyšné Ružbachy, ktoré majú širšie zázemie {majitelia zo 14 obcí}, ale intenzívnejšie vzťahy len s Popradom a Kežmarkom [50 % majiteľov].

Výstavba vodných nádrží s podružnou rekreačnou funkciou na Ondave i Laborci prispela k vzniku nových centier výstavby chat na východnom Slovensku. V okolí Domašskej priehrady (Nová Kelča, Holčíkovce, Krakovce) sa r. 1972 takéto centrum so zázemím zasahujúcim celú východnú časť SSR (najmä Prešov a Vranov) iba začalo formovať. V okolí Zemplínskej šíravy (Vinné, Kaluža, Klokočov) sa však už jasne rozvinulo. Poskytlo možnosť uspokojiť najmä záujmy obyvateľov Michaloviec, ktoré tvoria 62 % majiteľov objektov v týchto troch obciach. Zastúpení sú tu aj Košičania (10 %) a obyvatelia okolitých obcí. Dá sa predpokladať, že záujem o blízke okolie obidvoch vodných plôch bude v budúcnosti podstatne väčší.

4. ZÁVER

Uskutočnené analýzy kontaktov medzi trvalým miestom pobytu majiteľov objektov individuálnej rekreácie a miestami, na ktorých sú objekty v najväčšom množstve lokalizované, umožňuje identifikovať jednu zo základných skupín vzťahov určovaných účasťou obyvateľstva na krátkodobých formách cestovného ruchu. V celoslovenskom meradle je to prvý pokus objasniť tieto vzťahy. Napriek tomu, že sa opiera o materiál, ktorý vzhľadom na spomínané skutočnosti nemožno pokladať za celkom presný, ponúka tento rozbor podklady, ktoré v súčasnosti informujú o hlavných lokalitách a smeroch koncentrácie záujmu obyvateľov väčších slovenských miest. V budúcnosti môže tento príspevok, najmä jeho kartografické prílohy, slúžiť ako základňa na porovnanie vývoja a rozširovania siete objektov individuálnej rekreácie na Slovensku. Preto je aj obr. 2 koncipovaný v najdetailnejšej možnej miere a príspevok obsahuje aj tabuľku so všetkými obcami SSR, ktoré ku dňu 1. januára 1973 mali vo svojom katastri 30 a viac objektov individuálnej rekreácie zaznačených v rámci ich pasportizácie [8].

Uvedený pohľad na problematiku objektov individuálnej rekreácie ilustruje iba jeden zo zorných uhlov pohľadu geografie na tento aktuálny problém. Z pozície geografie cestovného ruchu možno objekty individuálnej rekreácie študovať ešte z ďalších hľadísk. Spomeňme z nich napríklad:

- otázky úlohy vzdialenosti medzi miestom trvalého pobytu majiteľa a miestom lokalizovania jeho rekreačného objektu,
- problémy transformácie funkcie území i oblastí v dôsledku intenzívnejšej výstavby objektov individuálnej rekreácie,
- otázky pozitívnych i negatívnych vplyvov tejto činnosti na krajinu,
- alebo veľmi naliehavý a zložitý problém vybratia a bilancovania optimálnych plôch na výstavbu objektov individuálnej rekreácie s prihliadnutím na hospodársky aktívny, zdravý vývoj krajiny.

Riešenie týchto problémov ponúka geografom výhodnú možnosť uplatniť výsledky ich výskumov v praxi, lebo pracovníci riadiacích a plánovacích inštitúcií už teraz začínajú pociťovať potrebu komplexnejšie a v priestorovej nadväznosti riešiť problematiku usmerňovania procesu výstavby objektov individuálnej rekreácie na Slovensku.

Na záver možno zhrnúť, že priestorové väzby určované vzťahmi medzi miestom trvalého bydliska majiteľov objektov individuálnej rekreácie a miestom ich lokalizácie sa riadia istými zákonitostami. Na ich presné a vyčerpávajúce formulovanie treba uskutočniť mnoho ďalších výskumov. V podstate však možno povedať, že na intenzitu záujmu obyvateľov o vlastníctvo objektov individuálnej rekreácie pozitívne vplývajú najmä činitele všeobecne komentované v druhej časti tohto príspevku, na ich priestorový priemet predovšetkým zákonitosti výberu bližšieho a atraktívnejšieho územia. Veľmi užitočnou ochranou najatraktívnejších území cestovného ruchu na Slovensku sú administratívne opatrenia, ktoré zakazujú výstavbu súkromných rekreačných objektov v najcennejších oblastiach (národné parky, chránené krajinné celky, prírodné rezervácie). Aj tento dôležitý činiteľ významne ovplyvňuje obraz rozmiestnenia objektov individuálnej rekreácie a ich vzťahov k obciam SSR.

Príspevok možno zakončiť konštatovaním, že bude vhodné vracieť sa k tejto problematike s úmyslom registrovať, spoznať a predpovedať kvantitatívny

i územný vývoj rozširovania siete objektov individuálnej rekreácie na Slovensku, a tým prispieť k optimálnemu rozvoju životného prostredia SSR.

LITERATÚRA

1. GARDAVSKÝ, V.: K problematice vymezení rekreačních zázemí měst. Problémy geografického výskumu. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1971. — 2. GARDAVSKÝ, V.: Recreational hinterland of a city taking Prague as an example. Acta Univ. Carolinae. Geographica 1, Praha 1969. — 3. MARIOT, P.: Cestovný ruch v rajóne VSŽ. Acta Geol. Geogr. Univ. Comeniana. Geographica 4. Bratislava 1964. — 4. MARIOT, P., OČOVSKÝ, Š.: Geografické črty cestovného ruchu na Slovensku. Náuka o Zemi. Geographica 3, Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1973. — 5. MURÁNSKY, S.: Podmínky rekreačné funkce Posázaví. Sbor. Čs. Spol. zeměp., 71, 1, Praha 1968. — 6. — RUPPERT, K.: Der Freizeitwohnsitz — geographisches Faktum und landesplanerisches Problem. Geographische Aspekte der Freizeitwohnsitze. WGI Berichte zur Regionalforschung 11, München 1973. — 7. ŠPRINCOVÁ, S.: The regionalization of tourism. In: Economic Regionalization. Praha, Academia 1967. — 8. Štatistické informácie SŠÚ a okresných oddelení SŠÚ: Stav a rozmiestnenie objektov individuálnej rekreácie k 31. 12. 1972. — 9. ZIBRINOVÁ, A., MIAZDRA, J., VANÍČEK, M.: Analýza územných podmienok a vybaveností miest zotavenia v ČSSR. Výskumný ústav výstavby a architektúry, Bratislava, Praha 1968.

Peter Mariot

INDIVIDUALERHOLUNGSOBJEKTE AUF DEM GEBIET DER SLOWAKEI

Der Autor widmet seine Aufmerksamkeit Individualerholungsobjekten auf dem Gebiet der Slowakei. Zum ersten Mal in der tschechoslowakischen Fachliteratur bietet er Information über die Verbreitung der Individualerholungsobjekte (zum 1. 1. 1973) auf dem Gebiet der Slowakei und konkretisiert ihre räumlichen Hauptbindungen mit Städten, die über 10 000 Einwohner haben, bzw. mit anderen bedeutsamen Städten der Slowakei.

Der Artikel ist in vier Teile geteilt. Im ersten Teil weist der Autor auf grosse Zunahme der Individualerholungsobjekte in der Welt hin, auf Schwierigkeiten bei der präzisen Definition ihres Begriffes und macht aufmerksam auf die Rolle der Geographen beim Studium der Fragen im Zusammenhang mit der Erweiterung des Netzes der Individualerholungsobjekte.

Der zweite Teil ist einer kurzen Analyse der Anregungen gewidmet, die in gegenseitiger Anknüpfung auf die Zunahme der Individualerholungsobjekte auf dem Gebiet der Slowakei wirken. Zu ihnen gehören: A — der anwachsende Anlass der Stadtbevölkerung, B — der ansteigende Freizeitfond, C — der ansteigende Finanzfond, ausnützlich im Rahmen der Ausgaben für Fremdenverkehr, D — Verbesserung der Erreichbarkeit der Gebiete, E — die anwachsende Zahl der PKW-Eigentümer, F — psychische Anregungen und Motive der Teilnahme am Naherholungsverkehr, G — Attraktion der Umgebung der Städte.

Im dritten Teil des Artikels stellt der Autor die Grundzüge der räumlichen Beziehungen zwischen Individualerholungsobjekten und grösseren Städten dar. Er beachtet dabei die räumlich generalisierte Teilnahme der Kreise der SSR (Slowakischen Sozialistischen Republik) an der Anzahl der Individualerholungsobjekte (Abb. 1) und ein detailliertes Bild der Verbreitung dieser Objekte auf dem Gebiet der SSR (Abb. 2).

Als Unterlage für Erwägungen in räumlichen Beziehungen zwischen Individualerholungsobjekten und grösseren Städten war die Veranschaulichung der bedeutsamsten Kontakte zwischen Städten und Gemeinden, die im Kataster mehr als 10 Objekte der Individualerholung haben (Abb. 3). Aufgrund der Analyse dieser Beziehungen im gesamtslowakischen Massstab und aufgrund der Analyse des Charakters, des Alters und zum Teil auch der Ausnutzung der Objekte der Individualerholung hatte der Autor Gelegenheit sich über die Situation im Hinterland slowakischer Städte und über die Möglichkeit ihrer Entwicklung zu äussern.

Zum Schluss des Artikels wird festgestellt, dass die dargestellte Ansicht auf Individualerholungsobjekte auf dem Gebiet der Slowakei, die Entwicklung ihres Aufbaues in der Einführungsstufe erfasst hat. So wird es möglich sein von ihr bei der Bewertung der Situation in der Zukunft auszugehen. Gleichzeitig macht der Autor auf weitere konkrete Themen aufmerksam, die im Rahmen des Studiums der Individualerholungsobjekte zur Interessensphäre der Geographen gehören sollte.

Abb. 1 — Verbreitung der Individualerholungsobjekte nach Kreisen (zum 1. 1. 1973). *A* — Zahl der Objekte, *B* — Anteil des Kreises an der Gesamtzahl der Objekte der SSR (in %).

Abb. 2 — Verbreitung der Individualerholungsobjekte und das Jahr ihres Aufbaues (zum 1. 1. 1973). *A* — Zahl der Objekte, *B* — Alter des Aufbaues der Objekte, *C* — Kreisgrenzen, *D* — grössere Städte.

Abb. 3 — Intensität der Beziehungen zwischen der Gemeinde des dauerhaften Wohnortes der Eigentümer der Individualerholungsobjekte und der Gemeinde ihrer Lokalisation (zum 1. 1. 1975). *A* — Zahl der Eigentümer der Individualerholungsobjekte, *B* — Zahl der Eigentümer der Individualerholungsobjekte auf 10 000 Einwohner der Gemeinde, *C* — Zahl der Individualerholungsobjekte, *D* — Zahl der Eigentümer der Individualerholungsobjekte.

Abb. 3a — Ausführliche Ansicht der Umgebung von Bratislava.

Abb. 3b — Ausführliche Ansicht der Umgebung von Košice.

Tab. 1 — Zahl der Individualerholungsobjekte auf dem Gebiet der Slowakei. *1* — Kreis, *2* — Zahl der Objekte zum 1. 1. 1971, *3* — Zahl der Objekte zum 1. 1. 1973.

Tab. 2 — Verzeichnis der Gemeinden mit mehr als 30 Individualerholungsobjekten auf dem Gebiet der Slowakei (zum 1. 1. 1973). *1* — Gemeinde, *2* — Zahl der Objekte, *3* — Typ des Erholungsobjektes, *3a* — Hütte, *3b* — Landhaus, *3c* — ein anderes, *4* — Beendigung des Baues, *4a* — bis 1955, 1956—1966, nach 1966.

Übersetzt von A. Mišíková